

Любомир Маринов - изпълнителен директор на Националната служба съвети в земеделието (НССЗ):

НССЗ е търсеният от земеделските стопани помощник

Цена важността на човешкия/експертен ресурс и капацитет

интервю на Мариела Илиева

подобряване капацитета на служителите и условията за работа в службата. Изисква пряко и отговорно отношение към фермерите, диалогичност с останалите участници, като залага на сътрудничеството с университети, институти, асоциации и организации в областта на земеделието.

🌐 Г-н Маринов, ако конференцията, която организира НССЗ на миналогодишната АГРА, ще се запомни най-вече с многократно повтореното „благодаря“ от страна на препълнените залата български земеделски производители, реализирали проектите и мечтите си за смислен поминък и агробизнес с помощта на Вашите колеги експерти, тази година видяхме Службата в контекста на Европейския форум на съветническите служби в областта на земеделието и селските райони (EUFRAS). Кои бяха предизвикателствата пред професионализма и иновационната подкрепа, които постигнахте, за да се наложите като доказано необходима и полезна структура – основен стълб и част от т. нар. Система Съвети в земеделието.

Предизвикателствата са свързани преди всичко с поддържане на високо ниво и знания на експертите на НССЗ, както и към постоянното адаптиране на дейностите ни към нуждите на фермерите. От позицията на натрупан 16-годишен опит в съвместна работа със земеделските стопани мога да оценя важността на човешкия/експертен ресурс и капацитет, който ние имаме и без който не бихме могли да отговорим на търсенето от страна на фермерите и на променящата се среда и условия, в които работим. На база на изградения професионален и административен капацитет и в сътрудничество с множество държавни институции и неправителствени организации, НССЗ успява да предлага комплексен пакет от консултантски услуги, включващ консултации от създаването на фермата до нейното пълно обслужване в агрономически, животновъден и агроикономически аспект.

Любомир Маринов е изпълнителен директор на НССЗ от 2009 г. По професия е инженер агроном, възпитаник на Аграрен университет - Пловдив, където завършва специалността лозаро-градинарство. Под неговото ръководство НССЗ се превръща в консултантска служба, предпочитана от земеделските стопани, доказала се с професионализъм и последователност в подкрепата за развитие на съвременни технологични и конкурентни земеделски стопанства. НССЗ става предпочитан партньор не само в страната след като Маринов лично подкрепя инициативата за създаване на Европейски форум на съветническите служби в областта на селските райони (EUFRAS) и през 2013 г. НССЗ е сред неговите учредители заедно с още 11 организации. В момента членовете му са вече 33 организации от 25 страни. През 2015 г. НССЗ стана един от тримата учредители на Мрежата на съветническите организации от Югоизточна Европа (SEASN), като до момента вече членуват още 9 организации. Организацията е учредена по хърватското законодателство със седалище в гр. Загреб, Хърватия.

Любомир Маринов работи с разбирането, че човешкият ресурс е най-важното условие за успеха на едно начинание, поради което не пести усилия за

НССЗ се стреми да разнообразява предлаганите услуги и средствата за предоставянето им, като **земеделските стопани все повече се нуждаят от консултации, свързани с решаването на конкретни проблеми в стопанствата им, изискващи комплексни решения.** Усилията, които положихме, за да се наложи като полезна и търсена от земеделските стопани структура, са много, но основно с което се гордея е, че създадохме добър екип и развихме службата като модерна администрация. Експертите поддържат високо ниво на знания в областта на земеделското производство и непрекъснато променящата се нормативна база в тази област. Натрупаният опит от експертите на НССЗ ни прави търсен помощник от земеделските стопани, за да може те да се справят с предизвикателствата на променящата се пазарна и социална среда. Това показва и броят на изготвените заявления и бизнес планове за кандидатстване по различни подмерки и мерки от Програмата за развитие на селските райони (ПРСР).

За постигане на така посочените положителни резултати НССЗ продължи да извършва **целенасочена информационна и съветническа дейност**, която да помага на земеделските стопани да разширят и модернизират своите стопанства. НССЗ, също така, съдейства на фермерите за прилагането на съвременни технологии и иновационни решения, както и в посока на опознаване „добрите практики“, реализирани вече от други земеделски стопани.

Провеждайки годишно над 100 информационни срещи обучения, съвместно с лектори, водещи специалисти от научни институти и аграрни университети по конкретните теми, можем нескромно да заявим, че прокарваме **път за прилагане на съвременни технологични решения на ниво стопанство.** Ние не просто говорим по дадена тема, ние го правим по начин, зададен от фермерите, на места достъпни за тях, партнирайки си с други организации без комплексите на „всичко знаещи и можещи“.

През 2016 г. експертите на НССЗ продължиха дейностите си, свързани с разширяване и улесняване достъпа на земеделските стопани до консултантските услуги на **Службата чрез организирането и провеждането на над 1000 броя изнесени приемни (консултантски дни)** в различни населени места, отдалечени от областните центрове.

Пак през 2016 г. НССЗ продължи активно да развива и дейността си, свързана с разпространяване на информацията между земеделските стопани, чрез създадените през 2015 г. 27 броя „фермерски кръгове“. Това е **инструмент за разпространяване от фермери сред фермери на полезна информация** и за популяризиране на добрите практики по кандидатстването и изпълнението на проекти по ПРСР.

Като заключение трябва да се отбележат и следните резултати, постигнати през последната година:

- Продължаване на активните действия за подобряване на връзката „научни изследвания – съвети в земеделието – земеделски бизнес“;
- Успешното изпълнение на дейностите на НССЗ по

ПРСР, в т.ч. по подмярка 2.1 „Помощ за осигуряване на консултантски услуги“ и 2.1.2 „Консултантски услуги за малки земеделски стопанства“ на мярка 2 „Консултантски услуги, услуги по управление на стопанството и услуги по заместване в стопанството“ от ПРСР 2014-2020 г.

- Успешната дейност на Аналитичната лаборатория към НССЗ. През 2016 г. са постъпили 3 193 бр. почвени проби, на база които са изработени 16 519 определения (анализи).

- Активното участие на НССЗ в дейността на Европейския форум на съветническите служби в областта на селските райони (EUFRAS). В момента членовете на организацията са вече 33 от 24 различни страни.

- Активно участие в създаването и развитието на Мрежата (Асоциация) на съветническите организации от страните в Югоизточна Европа (SEASN). Мрежата е регистрирана по законодателството на Република Хърватия, като членовете на мрежата вече са 10.

- Одобрен проект „Взаимно обучение: Достъп до иновации чрез демонстрации (Peer-to-Peer Learning: Accessing Innovation through Demonstration)“ – финансиран по Програма Хоризонт 2020 (Рамкова програма на ЕС за научни изследвания и иновации).

През 2015 г. НССЗ беше домакин на Втората регионална конференция на съветническите служби в Югоизточна Европа

Какъв е броят на земеделските стопани, които работят териториалните офиси в системата на ръководената от Вас държавна структура?

Годишно предоставяме над 80 000 консултации на над 20 000 фермери по специализирани въпроси и по мерките от ПРСР 2014-2020 г.

През 2016 г. всеки офис средно е работил със 715 земеделски стопани и други лица. По отношение на размера на стопанствата, изчислен в Стандартен производствен обем (СПО), най-голям е дялът на консултираните лица, чиито стопанства са до 2 000 евро (62,8%). На второ място са стопанствата с размер между 2 000 и 8 000 евро СПО (29,7%). Тези две групи са изключително важни, защото стопанствата до 2 000 евро СПО, получавайки подходящи консултации и при възможност да инвестират в разширяване на стопанствата си, вероятно ще могат да станат допустими за подпомагане по Тематичната подпрограма за развитие на малките земеделски стопанства (ТПРМЗС), част от ПРСР 2014-2020 г. През последните години, след стар-

тиране на ПРСР, **все повече хора решават да се занимават със земеделие.** В офисите на НССЗ все по-често идват и млади хора, решили за първи път да се занимават със земеделие. За тях НССЗ е единствената възможност да получат подкрепа за развитие на бизнес в селското стопанство чрез предоставянето на безплатни консултации и професионални съвети.

Кои личностни характеристики и човешки качества трябва да се съчетаят с ерудицията на един експерт от консултантските служби у нас, за да предостави навременните, работещи и даващи резултати безплатни консултации и съвети в областта на животновъдството, растениевъдството и аграрната икономика?

Няма спор, че експертите на Службата са висококвалифицирани специалисти, но за да бъдеш добър консултант, се изисква да умееш **да спечелиш доверието на хората.** От експертите освен професионалните им умения в областта на растениевъдство, животновъдство и аграрна икономика, се изисква да са комуникативни, открити, търпеливи, да бъдат добри слушатели, да подхождат с разбиране към проблемите на фермерите и техните намерения за развитие, да са аналитични и не на последно място - да имат сърце и ентузиазъм за работа. В консултантската работа е задължително **да си инициативен и отговорен.** И аз смея да твърдя, че всеки един от експертите на Службата притежава такива качества. Разбира се, понякога, когато фермерът желае днес и веднага да му се решат проблемите или да кандидатства по някоя от мерките от ПРСР, а към дадения момент няма отворен прием по нея, има трудна комуникация и е необходимо да се намира баланс между желанието и реалности.

Любомир Маринов (вляво) сред участниците в Европейския форум на „Обучение на съветници и иновационно брокерство за ефективно земеделие“

Има ли изисквания в съвременната ОСП, които могат да поставят експертите на съветническите служби в положение на изгубени в превода им при съвети и консултации със земеделските производители?

Общата селскостопанска политика на ЕС изисква от българските земеделски стопани да спазват и прилагат редица изисквания и стандарти на Общността. Изпълнението на тези стандарти е условие, както за продължаване на дейността им, така и за получаване на финансова подкрепа. В България вече се прилагат всички Законоустановени изисквания за управление в

области „Околна среда, изменение на климата, добро земеделско състояние на земята“, „Обществено здраве, здраве на животните и растенията“ и „Хуманно отношение към животните“. Службата удовлетворява нуждата от консултантски услуги в подкрепа на въвеждането на необходимите стандарти и устойчивото управление на земеделските стопанства.

В тази връзка експертите ни трябва да са много добре подготвени и ние, като ръководство, непрекъснато търсим начини за повишаване на тяхната квалификация и да в крак с всички изисквания на нормативната база, касаеща ОСП.

„Изгубени в превода“ към този момент няма и се надявам да няма, тъй като си поставяме реални и осъществими цели, правим си анализи и следим рисковете, които стоят пред нашата работа. Опитваме се просто и систематизирано да сведем до условията на конкретното стопанство изисквания на разбираем за земеделския стопанин език. Отделно на централно ниво следим за всички новости в ОСП и незабавно информираме нашите експерти по офисите и те съответно – земеделските стопанства от техните региони.

Системата за съвети в земеделието следва да покрива най-малко изискванията и стандартите, влизащи в обхвата на т.нар. кръстосано съответствие. В тази връзка тя следва да покрива изискванията, които трябва да се спазват от земеделските стопани по отношение на земеделските практики в полза на климата и околната среда във връзка с получаваните от тях директни плащания, както и да обхваща изискванията, свързани с поддържането на земеделските площи.

Всичко това поражда сериозната нужда от консултантски услуги в подкрепа на въвеждането на необходимите стандарти и устойчивото управление на земеделските стопанства. Също така, това показва, че ролята на НССЗ през настоящия програмен период е още по-голяма в сравнение с предишния програмен период 2007-2013 г., както и че чрез НССЗ в най-голяма степен България гарантира пред ЕК, че отговаря и на едно от важните условия за успешното прилагане на ПРСР 2014-2020 г., а именно, че има достатъчен капацитет за предоставяне на съвети в земеделието.

„Не можеш да научиш някой, който не ти иска съветите“, беше казал пред „АгроКомпас“ един уважаван български професор по овцевъдство. В този контекст, увеличават ли се или намаляват земеделските производители у нас, които търсят и искат да приложат в своя полза работещата експертиза, съвет или консултация в офисите на НССЗ?

Анализът на дейността ни показва, че броят на земеделските стопани, които търсят нашата експертиза, се увеличава и **консултантските пакети, които предоставяме** са все по-търсени и приложими в стопанствата на младите фермери и малките стопанства.

Всяка година освен броя на земеделските стопани, потърсили нашите услуги, **расте и броят на предоставените консултации.** През новия програмен период 2014-2020 г. се повиши съществено интересът от страна на земеделските стопани към възможностите за финансиране на техните стопанства.

Но не бива да виним за всичко земеделските стопани, защото **ако говориш неразбираемо, няма и кой да те чуе.** През последните години самите ние променихме начина на предоставяне на консултациите, свързани с организация на производители, с екологичните изисквания, опазване на водите и климатичните промени. Резултатите не закъсняха и можем да се гордеем с устойчиви резултати по изброените теми.

Ето малко факти:

През 2015 г. стартира прилагането на подмярка 2.1. „Помощ за осигуряване на консултантски услуги“, като над 1300 млади фермера се довериха на експертите на НССЗ за изготвяне на техните заявления и бизнес планове за подпомагане. Изготвените от НССЗ проекти на млади фермери по подмярка 6.1. „Стартова помощ за млади земеделски стопани“ надхвърлиха с над 30% първоначално очаквания и заложен брой, въпреки това всеки един млад фермер беше обслужен качествено и в срок. **Благодарение на НССЗ тези над 1300 фермера са си спестили почти 2,5 милиона лева разходи за изготвяне на бизнес планове.**

През 2016 г. стартира и прилагането на подмярка 2.1.2, като НССЗ е единствената на този етап съветническа организация, определена в Наредба № 7 от 5 май 2016 г., за прилагане на подмярка 2.1.2 „Консултантски услуги за малки земеделски стопанства“ и одобрена от ЕК да предоставя консултантските услуги на малките земеделски стопанства.

По подмярка 2.1.2 НССЗ предоставя на малките земеделски стопанства напълно безплатно шест основни консултантски пакета (КП), допринасящи както за икономическо развитие и укрепване на малките земеделски стопанства чрез модернизация и технологичното обновление като устойчиви и жизнеспособни единици, така и за подобряване на опазването на околната среда и борба с климатичните промени.

През 2016 г. експертите на НССЗ предоставиха 9 644 броя Консултантски пакети (КП) по подмярка 2.1.2, изготвиха 2 831 броя писмени доклада за предоставените КП, включващи различни видове консултации и подробен анализ, оценка и препоръки за развитието на техните стопанства. За периода на прием на заявления за подпомагане по подмярка 6.3 „Стартова помощ за развитието на малки стопанства“ от мярка 6 „Развитие на стопанства и предприятия“ от ПРСР (2014-2020), в рамките на предоставяните КП по подмярка 2.1.2., през 2016 г. експертите на НССЗ изготвиха и 2 861 броя заявления за подпомагане и бизнес планове по подмярка 6.3. Всяко едно малко стопанство беше обслужено качествено и в срок. **Благодарение на НССЗ тези над 2 840 малки стопанства са спестили почти 2,9 млн. лв. разходи за изготвяне на бизнес планове по подмярка 6.3.**

Това е едно от поредните доказателства, че НССЗ подпомага максимален брой земеделски стопани въпреки ограничения експертен персонал в офисите.

Появиха ли се хора, които не чакат само експертната помощ на служителите от НССЗ и осъществяват конкурентоспособно българско земеделие?

Разбира се, че има такива земеделски стопани. Няма как Службата с наличния експертен състав да обхване всички земеделски стопани в България. Знаете, че големите земеползватели и фермери имат екипи от специалисти, имат възможности да ползват платените услуги на други специализирани консултанти. Също така, все по-често наблюдаваме високообразовани земеделски стопани, търсещи нови подходи и иновативни решения за развитие на едно по-крупно и конкурентоспособно земеделско производство.

Въпреки че основната целева група на нашата дейност са малките и среди стопанства, през последните години нашите услуги са търсени и от големи производители. Самите ние, когато не се чувстваме достатъчно добре подготвени по някои от запитванията на фермерите, правим допълнителни проучвания и/или ги насочваме към определени водещи екипи в страната. **Доброто ни сътрудничество със селскостопанските институти и университети, НПО и асоциации, ни помага да бъдем най-добрите сред най-добрите.**

Курс 150 часа - Обучение по мярка 111 от ПРСР 2007-2013

Кои от работещите модели и практики на Европейския форум на съветническите служби в областта на земеделието и селските райони (EUFRAS), споделени от присъствалите на конференцията на АГРА 2017 негови представители, бихте искали да приложите успешно у нас?

През 2013 г. НССЗ стана един от дванайсетте учредители на Европейската асоциация на организациите, предоставящи съветнически услуги в областта на земеделието и селските райони - Европейски форум на съветническите служби в областта на селските райони (EUFRAS). В момента членовете на организацията са вече 32 от различни страни.

Основната идея за създаването на EUFRAS е да подкрепя съветническите служби в техните усилия за повишаване на иновативността и обмяната на знания в областта на селските райони и земеделието. Бъдещите конференции, семинари и събития ще предложат една платформа за обмяна и сътрудничество между съветническите служби от цяла Европа.

Основни цели на EUFRAS са:

- Подобряване на качеството, ефективността и ефикасността на работата на консултантите, насочена към подпомагане на семейните ферми, земеделски производители, местни групи, земеделските организа-

ции и физическите лица, които участват в селското стопанство и развитието на селските райони и преодоляване на настоящите и възникващите проблеми (икономически, екологични и социални).

- Насърчаване на производството на иновации и трансфер на знания в областта на селското стопанство и развитието на селските райони.

- Насърчаване на обмена на опит и знания в областта на селското стопанство между наука и практика.

- Развитие на обмяната на опит и сътрудничеството между селското стопанство и селските консултантски услуги в Европа.

- Осигуряване на обмен на информация между консултанти, политици и други заинтересовани страни (включително ЕК, организации на земеделски производители, професионални обучаващи институции, глобалните инициативи като GFRAS, частни фирми и т.н.).

Успешно у нас могат да се внедрят някои работещи модели и практики на Европейския форум на съветническите служби в областта на земеделието и селските райони:

- прилагане на кръстосани (реципрочни) посещения в различните консултантски организации и стопанства за обмяна на опит и добри практики.

- непрекъснато, системно обучение на експертния състав, в т.ч. и онлайн обучение на съветници, използвано в Института по приложна наука в земеделието в Сърбия.

- практики за стимулиране на интерес и включване на фермери в оперативни групи за намиране на научно-практически решения на общи за тях проблеми (в България тази дейност е известна като мярка 16 Сътрудничество).

Развитие най-вече на кои земеделски производства искат да постигнат тези 2 800 малки стопанства, спестили почти 2,9 млн. лв. за разходи за бизнес планове при кандидатстване по подмярка 6.3 след експертната помощ на НССЗ?

Преобладаващата част от малките стопанства развиват своята земеделска дейност в сектор растениевъдство, като основно са занимаващите се с плодове и зеленчуци.

При животновъдните стопанства най-висок е дялът на тези, отглеждащи пчели и дребни преживни животни - 26% от общия брой, подадени заявления), а при растениевъдните стопанства преобладават тези, в които се отглеждат плодове и зеленчуци - 46% (1 375 бр.). При смесените стопанства основно отглеждат пчелни семейства, плодове и зеленчуци.

След като одобрените млади фермери и малки стопанства ще продължат да получават безплатни консултации през целия период на изпълнение на бизнес плановете им, това гарантира ли успешното изпълнение на проектите им и кое би ги провалило?

За да гарантират успешното изпълнение на бизнес плановете си, моят съвет е **редовно да поддържат връзка с експертите от конкретния териториален офис на Службата**, редовно да се съветват с нашите експерти за всяка една дейност, на всеки един етап и да изпълняват препоръките им - технологични, свързани с необходимите документи, промяна в бизнес плана, регистрации, осигуровки и т.н. Също така е много важно да изпълняват своите бизнес планове, по начина по който са били одобрени и да не променят нищо в тях без да са го съгласували с Държавен фонд „Земеделие“.

В каква посока бихте желали да се подобри качеството на съветническите услуги в селските ни райони?

Бих желал от страна на всички консултанти все повече **внимание да се обръща** не само на изготвянето на проектите за кандидатстване по различни мерки от ПРСР, но и **на специализираните съвети и иновациите в областта на земеделието, които да подобряват технологичните процеси във фермите**, производителността и тяхната конкурентоспособност.

Учебна демонстрация

Разбиране и подкрепа в кои страни около съществуването и работата на НССЗ бихте искали да получите от очаквания нов управляващ екип в МЗХ?

Очакваме подкрепа не точно за нас, а за потребностите на фермерите, в няколко направления:

- подкрепа за стартиране на подмярка 2.2 „Създаване на консултантски услуги“ по Тематичната подпрограма за развитие на малки стопанства от ПРСР 2014-2020 г., за да може да се създадат мобилните общински офиси към НССЗ, което ще увеличи капацитета на Службата и така повече земеделски стопани ще могат да получават достъп до консултантски услуги – навременна информация, професионална подкрепа на място в техните стопанства. Недостатъчният брой експерти сега в териториалните ни офиси създава изключително много трудности по места, за да се отговори на желанията на фермерите да имат един по-близък съветник, да се виждат повече и да посещават стопанствата им по-често. През последните няколко години организирахме „изнесени приемни“ в населени места, за да се улесни достъпът на земеделските стопани и жителите на селските райони до консултантски услуги, но това е частично и временно решение.

- стартиране на мярка 1 „Трансфер на знания и действия за осведомяване“ от ПРСР 2014-2020 г. - фермерите имат нужда от обучения и със собствен ресурс на НССЗ не може да се покрият всички нужди на фермерите от обучения.

- стартиране на подмярка 4.1.2. „Инвестиции в земеделски стопанства по Тематична подпрограма за развитие на малки стопанства“ от ПРСР 2014-2020 г. - фермерите я очакват, защото е насочена към малките стопанства за подобряване на икономическата устойчивост и резултати на стопанството чрез материални и нематериални дълготрайни инвестиции.